

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

Veronika Frečerová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Vývoj profese porodní asistence ve 20. století v České republice a Velké Británii

Bakalářská práce

2021

Veronika Frečerová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Veronika Frečerová**
Osobní číslo: **Z18061**
Studijní program: **B5349 Porodní asistence**
Studijní obor: **Porodní asistentka**
Téma práce: **Vývoj profese porodní asistence ve 20. století v České republice a Velké Británii**
Zadávací katedra: **Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace průzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. DOLEŽAL, Antonín. *Od babičtví k porodnictví*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0277-6.
2. FINK, Arlene. *Conducting research literature reviews: from the internet to paper*. 4th ed. Los Angeles: Sage, 2014. ISBN 9781452259499.
3. LENDEROVÁ, Milena. *Ženy s kuffíkem a nadějí: porodní báby a asistentky v českých zemích od poloviny 19. do poloviny 20. století*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4475-2.
4. MCINTOSH, Tania. *A Social History of Maternity and Childbirth: Key Themes in Maternity Care*. Routledge, 2012. ISBN 978-0415561624.
5. VRÁNOVÁ, Věra. *Historie babičtví a současnost porodní asistence*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. Monografie. ISBN 978-80-244-1764-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Eva Welge, MSc BSc**
Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce

Datum zadání bakalářské práce: **8. září 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **22. listopadu 2021**

L.S.

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D. v.r.
děkanka

Mgr. Helena Poláčková v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. listopadu 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji:

Práci s názvem Vývoj profese porodní asistence ve 20. století v České republice a Velké Británii jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 21. 11. 2021

Veronika Frecerová, v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala především mé vedoucí práce, paní Evě Welge, MSc, BSc za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady, ochotu a trpělivost při vypracování celé bakalářské práce a celé své rodině za podporu při studiu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá popisem vývoje porodní asistence v České republice a Velké Británii v průběhu 20. století. V první části je popsán vývoj a změny vzdělávání, kompetencí, postavení a zakládání profesních organizací a faktory, které vývoj ovlivnily v obou zemích v průběhu 20. století. V druhé části je vytvořen a popsán literární přehled z elektronických databází, který vychází z dostupných knih, časopisů a článků, které se zabývají také vývojem profese porodní asistence v České republice a Velké Británii v průběhu 20. století.

KLÍČOVÁ SLOVA

Porodní asistentka, porodnictví, role, vzdělávání, kompetence, vývoj, historie, Česká republika, Velká Británie, 20. století

TITLE

Development of the midwifery profession in the 20th century in the Czech Republic and Great Britain

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the evolution of the midwifery profession in the Czech Republic and in Great Britain during 20th century. The first part of the thesis describes the evolution and changes in education, the competences, the status and establishment of the midwifery organization and factors which affected the evolution of the profession in both countries during the 20th century. In the second part is concentrates a literature review of electronic databases which is based on available books, magazines and articles that deal with the evolution of the midwifery profession in the Czech Republic and Great Britain during the 20th century.

KEYWORDS

Midwife, midwifery, role, education, competences, development, history, Czech Republic, Great Britain, 20th century

OBSAH

Úvod.....	11
Cíl práce.....	12
Dílčí cíle práce.....	12
Teoretická část.....	13
1 Česká republika.....	13
1.1.1 Historické milníky a začátek 20. let 20. století.....	13
1.1.2 Změny během meziválečných a poválečných období.....	14
1.1.3 50. a 60. let 20. století.....	15
1.1.4 70. - 90. léta 20. století.....	16
2 Velká Británie.....	17
2.1.1 Historické milníky a začátek 20. století.....	17
2.1.2 Změny v reformách.....	17
2.1.3 Poválečné období ve Velké Británii.....	18
2.1.4 50. a 60. léta.....	18
2.1.5 70. léta 20.století.....	19
2.1.6 80. léta a 90. léta.....	20
3 Profesní organizace.....	21
4 Shrnutí.....	22
praktická část.....	23
5 Metodika práce.....	23
5.1 Teoretický úvod.....	23
5.2 Metodika.....	23
5.3 PICO otázka a cíl práce.....	24
5.4 Průzkumný vzorek.....	25
5.5 Strategie vyhledávání.....	26
5.6 Postup.....	26

5.6.1	Vybrané databáze.....	26
5.7	Vyřazovací a zařazovací kritéria.....	27
5.7.1	Kombinace slov	28
5.8	Zhodnocení kvality studií/článků.....	28
6	Flow diagram dle Prisma	30
7	Zařazené a vyřazené studie	31
7.1	Charakteristika výsledných studií - Velká Británie	36
7.2	Charakteristika výsledných studií - Česká republika.....	39
7.3	Příklady vyřazených studií/článků	41
7.4	Výsledky vyhledaných studií	41
7.4.1	Velká Británie	41
7.4.2	Česká republika.....	42
8	Shrnutí praktické části	44
9	Diskuze	45
10	Závěr	48
11	Použitá literatura	50
12	PŘÍLOHY	55

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 Haynesova pyramida důkazů	29
Tabulka 1 Formulace PICO otázky- obecně.....	24
Tabulka 2 PICO otázka- konkretizovaná.....	25
Tabulka 3 Systém vyřazování.....	27
Tabulka 4 Zařazené studie Velká Británie.....	31
Tabulka 5 Zařazené studie Česká republika	34

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

CMB - Central Midwives Board

ČKPA - Česká asociace porodních asistentek

ICM - International Confederation of Midwives

NHS - The National Health Service

RMC - The Royal College of Midwives

UKCC - Ústřední rada Spojeného Království pro ošetřovatelství, porodní asistenci a ostatní nelékařské pracovníky

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je popsat vývoj profese porodní asistence v průběhu 20. století v České republice a Velké Británii. Konkrétně jsou zde sledovány změny profese porodní asistence, zakládání profesních organizací, škol a změny vzdělávání společně se změnou kompetencí a faktory, které vývoj v průběhu 20. století v České republice a Velké Británii ovlivnily. V první části práce najdeme popis vývoje a všech výše zmíněných změn, které jsou seřazeny chronologicky.

Profese porodní asistentky prošla za svou historii velkou spoustou změn. Konkrétně ve Velké Británii předcházela ve vývoji 20. století snaha porodních asistentek v průběhu 19. století, kdy zejména na konci tohoto století probíhala snaha o změnu legislativy a postavení porodní asistentky, díky které došlo ke změně zákona hned v roce 1902. Tímto zákonem začaly změny v profesi, postavení a kompetencí porodní asistence, které byly základem pro porodní asistentku, kterou známe dnes.

V České republice také probíhala snaha o reorganizaci péče, vzdělávání a změnu postavení již od začátku století, ale k výraznějším změnám zde došlo až později. V průběhu 20. století zde docházelo k úpravě zákona, změně názvu oboru společně s kompetencemi. Dále zde docházelo k opakovaným změnám ve vzdělání, které byly ovlivněny změnami politických režimů.

Dle WHO je dnes „Porodní asistentka uznávána jako plně zodpovědný zdravotnický pracovník; pracuje v partnerství se ženami, aby jim poskytla potřebnou podporu, péči a radu během těhotenství, porodu a v době poporodní, vede porod na svou vlastní zodpovědnost, poskytuje péči novorozencům a dětem v kojeneckém věku“ (WHO, 2021).

CÍL PRÁCE

Hlavní cílem této práce je prozkoumat vývoj profese porodní asistence v České republice a Velké Británii ve 20. století a vytvořit literární přehled základních poznatků.

Dílčí cíle práce

- Prozkoumat vývoj postavení porodní asistentky v České republice a Velké Británii.
- Prozkoumat vývoj vzdělávání a kompetencí porodní asistentky v České republice a Velké Británii.
- Sledovat název oboru a jeho změny v České republice a Velké Británii.

TEORETICKÁ ČÁST

Ve 20. století prošlo porodnictvím velkými změnami, kterým předcházela zejména počátek dezinfekce rukou v chlorovém vápně, dezinfekce a sterilizace nástrojů a prádla, což vedlo ke snížení úmrtnosti rodiček a novorozenců (Bostlová, 2010). Ve 20. století docházelo k významným změnám v profesi porodní asistentky. Jednalo se o změny ve vzdělávání, postavení, v rozsahu kompetencí, zakládání profesních organizací, porodních ústavů a následně nemocnic a porodních domů (Petešová, 2013). Vývoj se v zemích lišil a byl ovlivněn mnoha faktory. Jedním z největších milníků byla válečná období. Politické režimy, které se lišily a ovlivnily tak vývoj v zemích Evropy. V rámci této práce se nelze zabývat celou Evropou, ale bude sledován vývoj profese v České republice a Velké Británii s následným porovnáním změn, ke kterým v každé zemi došlo.

1 ČESKÁ REPUBLIKA

1.1.1 Historické milníky a začátek 20. let 20. století

Historie zmínek o porodní pomoci v České republice sahá až do roku 1200. Změnám v průběhu 20. století předcházely změny z historie. V průběhu 18. století se v roce 1753 obnovily přednášky pro porodní báby na Univerzitě Karlově, které probíhaly ovšem jen teoreticky. V roce 1784 byla založena porodnice U svaté Anny v Brně a následně další dvě porodní kliniky v Praze (Hájek, 2014 s. 2-5).

O velké pokroky ve vzdělávání se v 19. století zasloužil profesor Antonín Jungmann, který učil na Karlově Univerzitě a vydal učebnici pro porodní báby (Doležal, 2001 s. 109-110). Mezi další důležité osobnosti porodnictví patřili Karel Pawlík a profesor Václav Rubeška, kteří byli v čele porodních klinik a babického vzdělávání v České republice (Vránová, 2007, s. 65.).

I přes to, že koncem 19. století v České republice docházelo k úpravě regulace porodních bab, nebyla dostatečně řešena otázka vzdělávání, systematického rozmístění porodních bab po celé republice a jejich hmotného a sociálního zajištění. Neexistovala žádná konkrétní instituce, která se zabývala problémy tehdejšího babictví. Do odborné debaty se postupně začaly přidávat vysoce postavené představitelky babického stavu (Lenderová, 2019 s. 55.). Ty upozorňovaly na novelu zdravotnického zákona a nutnost vzniku samostatného ministerstva zdravotnictví. Postupem času začaly vznikat nové spolky, které vydávaly své časopisy. V červnu roku 1907 zveřejnil časopis porodních babiček požadavky, kterým předcházelo jednání Spolku porodních babiček pro Moravu a Slezsko (Lenderová, 2019 s. 55-56). Tyto požadavky měly být

předloženy poslanecké sněmovně, ministerstvu vyučování a ministerstvu vnitra. Jednalo se o rozmístění porodních babiček i v méně zalidněných oblastech, zajištění dostatečných příjmů, tedy „pevného základu, pojištění pro případ nemoci a starobní pojištění“ (Lenderová, 2019 s. 56-57). Dále chtěly prosadit svůj požadavek na „účelné vzdělávání“, které by bylo vyučováno ve dvouletých učebních kurzech. O těchto jejich požadavcích sněmy několikrát jednaly, avšak nakonec k žádným velkým změnám nedošlo. Nadále tedy chyběl dohled, systematické vzdělávání a řádné odměňování (Lenderová, 2019 s. 58-59)

Během první světové války byla debata o změnách na chvíli přerušena a pokračovala roku 1917, kdy poslanec Říšské rady Emanuel Formánek vyzval Zemskou jednotu porodních babiček, aby vyslala do Vídně deputaci, kterou ve Vídni přijal ministr vnitra a ministr veřejného zdraví. Po domluvě mělo dojít ke zkvalitnění vzdělání, zavedení titulu „asistentky porodní“, fixnímu platu a rozmístění i do méně osídlených oblastí. K žádné této změně ale oficiálně nedošlo (Lenderová, 2019 s. 58-59).

V roce 1911 se konal Mezinárodní sjezd porodních babiček v Drážďanech, kde byla založena Zemská jednotu porodních babiček, která začala vydávat časopis Věstník (Vránová, 2007 s. 80). Protože však jejich postavení nebylo dobré, vznikla v roce 1919 spojením všech spolků v Čechách a na Moravě Ústřední jednotu porodních asistentek, jejíž snahou bylo zlepšení sociálního postavení porodních bab (Vránová, 2007 s. 80-81). Do této doby probíhalo vzdělávání formou tří teoreticko-praktických kurzů za rok, ty byly vyučovány střídavě v českém a německém jazyce (Weisner, 1923 č. 11, s. 8).

1.1.2 Změny během meziválečných a poválečných období

V roce 1928 došlo ke změně vzdělávání, když vyšel zákon o pomocné praxi porodnické. Zákon se skládal ze čtyř částí, ve kterých se věnoval pomocné praxi porodnické, vzdělávání a praktickému výcviku a trestním záležitostem. Pokud se studentka chtěla stát porodní asistentkou, musela nejprve absolvovat měšťanku, dále jít studovat na ošetrovatelskou školu, na kterou následně navazoval desetiměsíční porodnický kurz (Štembera, 2004 s. 26.). Tímto zákonem došlo dále ke změně názvu z porodní báby na porodní asistentku (Vacková, 2013). Dále byly zřízeny státní ústavy pro vyučování porodních asistentek, pro české v Pardubicích a pro německé v Liberci (Vránová, 2007 s. 89).

Po skončení druhé světové války se zdravotnictví potýkalo s velkým problémy a pouze 20 % porodů v České republice bylo vedeno v nemocnicích. Mezi další hlavní poválečné problémy zde patřil nedostatek porodních asistentek a lékařů. Jedním z faktorů tohoto problému bylo

uzavření vysokých škol během druhé světové války. Evidováno bylo 1624 porodních asistentek a z toho více než 1200 starších padesáti let (Štembera, 2016 s. 33-34).

Dále v roce 1947 došlo ke změně vzdělávání, čímž bylo studium prodlouženo z deseti měsíců na dvouroční studium. V této době probíhala výuka ve dvou porodních ústavech pro výchovu porodních asistentek, a to v Pardubicích a Ostravě (Vránová, 2007 s. 89). Dále zde v roce 1948 došlo k systematizaci zdravotní péče a bylo usilováno o návrat porodů do porodnic (Hanulík, 2017).

1.1.3 50. a 60. let 20. století

V průběhu 50. let docházelo stále k přesunům porodů do nemocnic. V České republice vedly fyziologické porody porodní asistentky, které také ošetřovaly porodní poranění. Úlohou lékaře bylo zasahovat do porodu jen v případě komplikací nebo patologického porodu (Doležalová, 2006).

Dále až v 50. letech začaly ženy docházet na pravidelné těhotenské prohlídky (Petešová, 2013). Poradny byly zřizovány většinou dobrovolnými institucemi a první prenatalní poradna byla zřízena v nemocnici ve Zlíně (Štembera, 2004 s. 25). Na prohlídky docházely i ženy z vesnice, které poté rodily doma s porodní asistentkou. Tyto porodní asistentky musely s lékařem konzultovat postup péče a aktuální stav těhotné ženy (Petešová, 2013).

V České republice dále docházelo k častým změnám ve vzdělávání. Nejprve došlo ke změně vzdělávání pro porodní asistentky nastupující v roce 1955, kdy bylo zavedeno čtyřleté studium s maturitou. Porodní asistentky se vzdělávaly dva roky společně s všeobecnými sestrami a následně dva roky zvlášť (Vránová, 2007 s. 89). Takto se vzdělávalo tento školní rok a v dalších letech v případě, že byla naplněná kapacita ročníků (Vránová, 2007 s. 89). K další změně došlo v roce 1958, kdy bylo zavedeno dvouleté navazující pomaturitní vzdělávání, které mohly porodní asistentky studovat denní nebo dálkovou formou (Vránová, 2007 s. 90).

V roce 1965 došlo ke změně zákona, kdy byl změněn název oboru z porodní asistentky na ženskou sestru (Vacková, 2013). S přejmenováním oboru se pojila další změna zákona, která se týkala změny postavení a kompetencí, které do této doby porodní asistentky měly. Ženské sestry dále mohly pečovat o ženu během fyziologického těhotenství, porodu a šestinedělí, vést fyziologické porody a provádět první ošetření novorozence (Štřomerová, 2000). Nicméně úprava zákona nespécifikovala, v jaké míře mohly pracovat samostatně a kdy pouze pod dohledem lékaře a tím byla postupně vytracena autonomie porodních asistentek (Štřomerová, 2000). Od této doby ženské sestry rozšířily kompetence porodních asistentek o gynekologickou

specializaci a začaly pečovat o gynekologicky nemocné ženy, což se uchovalo dodnes (Štomerová, 2000).

1.1.4 70. - 90. léta 20. století

Během 70. let docházelo k dalším změnám ve vzdělávání. V roce 1974 došlo k ukončení čtyřletého vzdělávání, které nahradilo jednoleté studium. Účastnit se ho mohly všeobecné nebo dětské sestry, které pracovaly na porodnickém oddělení a chtěly se stát ženskou sestrou. Toto studium probíhalo dálkovou formou a bylo ukončeno rozdílovou maturitní zkouškou (Vránová, 2007 s. 90). Ženské sestry, které nahradily porodní asistentky měly stejné ošetrovatelské pravomoce jako zdravotní sestry a autonomní úlohu porodní asistentky převzal lékař (Vránová, 2007 s. 90).

Za dob komunismu žádné další výrazné změny neprobíhaly. Ženská sestra pracovala pouze s lékařem a snaha o navrácení autonomie začala probíhat až v devadesátých letech po sametové revoluci a změně politického režimu.

K další změně zde došlo až v roce 1993, kdy byl sice změněn název oboru z ženské sestry zpět na porodní asistentku, ale kompetence zůstaly stejné (Vránová, 2007 s. 90). Porodním asistentkám nebyla vrácena jejich původní autonomie, ta stále zůstávala v rukou lékaře. Zachovala se také ošetrovatelská péče porodních asistentek o gynekologicky nemocné ženy (Štomerová, 2000). Ke změně názvu oboru se dále přidala další změna ve vzdělávání. V roce 1995 vznikl obor Diplomovaná porodní asistentka a studium bylo přesunuto na Vyšší zdravotnické školy. Studium bylo pomaturitní a tříleté. Bylo ukončeno absolutoriem a obhajobou diplomové práce (Vacková, 2013).

2 VELKÁ BRITÁNIE

2.1.1 Historické milníky a začátek 20. století

Velká Británie prošla v průběhu 19. století velkými změnami. Na počátku století probíhala snaha o organizování porodních asistentek pomocí regulace organizací praktikujících mužů. Největší změna přišla v polovině století, kdy Královské vysoké školy zavedly zkoušky pro praktikující muže, což vedlo k vyloučení žen z vedení, neboť ty nemohly navštěvovat univerzity a konat tyto zkoušky (Gail, 2016).

Mezi hlavní milník 19. století patří založení Royal College of Midwife (RCM), který se povedl založit Porodním asistentkám v roce 1881. Do roku 1947 byl nazýván Institut Registrovaných Porodních Asistentek (RCM, 2015). Následně pomohl ke vzniku zákona o vymezení profesionálního statusu porodní asistentky. Zákon byl přijat roku 1902 a umožnil zápis, a hlavně regulaci všech kvalifikovaných porodních asistentek (Gail, 2016). Současně s tímto zákonem byla zřízena Centrální rada porodních asistentek (CMB). Jejím cílem bylo vytvářet vzdělávací programy, určovat pravidla pro výkon povolání a kontrolovat práci porodních asistentek (Gail, 2016).

Zákon o regulaci porodních asistentek zde vznikl hned na začátku století, avšak v některých částech Británie ženy nadále využívaly služeb nevyškolených porodních asistentek. Ženy, tyto porodní asistentky vyhledávaly zejména kvůli nižší ceně. To se ovšem změnilo v roce 1905, kdy všechny porodní asistentky musely být registrované (Gail, 2016).

2.1.2 Změny v reformách

I přesto, že ve Velké Británii bylo nastaveno vyžadování kvalifikace porodních asistentek dle stanovených regulací, stále docházelo k tomu, že k porodům chodily ženy, které nebyly registrované v CMB. Tyto ženy byly nazývané „bona fide“ a směly pracovat pod dohledem kvalifikované porodní asistentky nebo lékaře. Dále se mohly účastnit porodů s praktickým lékařem, nebo samy, v případě, kdy nebyla na blízku kvalifikovaná pomoc. Nesměly se nazývat porodními asistentkami a vymáhat odměnu za účast porodní asistentky u porodu, která byla stanovena. Většina žen si kvalifikaci dodělala a ve 30. letech 20. století jich bylo minimum (Reid, 2012).

Součástí zákona o porodních asistentkách z roku 1902 byla založena Ústřední rada porodních asistentek (Central midwives board, CMB), jejíž funkcí bylo definovat pravidla praxe, rozsah kompetencí, kontrolovat a ukončovat činnost nekvalifikovaných porodních asistentek, konat

dohled nad závěrečnou zkouškou, spravovat registr certifikovaných porodních asistentek, schvalovat nové zdravotnické programy a provádět supervize. (Gail, 2016).

K dalším úpravám zákona docházelo v roce 1918, 1926 a 1936. Ke zlepšení sociálního statusu pomohl zákon z roku 1936, kdy se orgány, které prováděly dohled nad porodními asistentkami, staly zodpovědnými za platové podmínky porodních asistentek, a ty poprvé v historii Velké Británie začaly dostávat pravidelný příjem za své služby, i přes to, že byl velmi nízký. Dále porodním asistentkám bylo umožněno plánovat si pracovní dobu a mít nárok na jeden den dovolené v měsíci (Gail, 2016).

Od roku 1929 také začal fungovat systém prenatální péče, kdy ženy byly vyšetřeny v 16., 24., a 28. týdnu těhotenství, dále do 36. týdne těhotenství jednou za dva týdny a poté jednou týdně do porodu (Caldá, 2020).

2.1.3 Poválečné období ve Velké Británii

V roce 1946 vydal The National Health Service (NHS) nový zákon, kde bylo ženám umožněno vybrat si u porodu mezi lékařem a porodní asistentkou (Gail, 2016). Dále zde převzala dozor nad kompetencemi porodních asistentek Národní zdravotní rada (NHS), která předala správu nad supervizemi regionální správě (Welge, Moravcová, 2020 s. 15). Porodní asistentky zde mohly vést fyziologické porody, ale o prenatální péči se starali výhradně lékaři. Tím velmi utrpěla kontinuita péče, kdy se stávalo, že porodní asistentka viděla ženu poprvé až během porodu. Dalším nedostatkem tohoto zákona bylo, že lékař dostal zaplacenou stejnou taxu, ať se porodu účastnil nebo ne (Gail, 2016). V roce 1947 vznikl v Británii Etický kodex pro porodní asistentky (Welge, Moravcová, 2020 s. 15).

Po válce docházelo dále ke změnám ve vzdělávání, názvů oborů a organizací. V roce 1947, změnil Institut porodních asistentek název na Královská společnost porodních asistentek (The Royal College of Midwives, RCM) (RCM, 2015).

2.1.4 50. a 60. léta

Začátkem druhé poloviny 20. století ve Velké Británii stále probíhal boj o vedení porodů mezi lékařem a porodní asistentkou. Dále zde nebyl vždy dostatek lůžek, a proto bylo ženám doporučeno, aby si místa v nemocnici rezervovaly již před porodem (McIntosh, 2017).

Nicméně porody v nemocnici začali být čím dál více politicky podporovány. Obecně se porodníci shodovali v tom, že nejdůležitější je fyzické bezpečí matky a dítěte, a to jí poskytnou v nemocnici, kde je možné plně využít dostupné přístroje a dohlédnout na porod (McIntosh,

2017). Samy ženy chtěly rodit v nemocnicích z různých důvodů. Často však proto, že v nemocnici jim byla nabídnutá úleva od bolesti, které by se jim v domácím prostředí nemuselo dostat (McIntosh, 2017). Avšak mezi hlavní nevýhody porodu v nemocnici patřil nedostatek soukromí, klidu a větších lékařských zásahů (McIntosh, 2017).

Dále docházelo ke změnám ve vzdělávání. Byla jmenována pracovní skupina, která se měla zabývat zvýšením počtu uchazeček a školením porodních asistentek. Ta zavedla čtyřletý vzdělávací kurz ošetřovatelství, kde se porodní asistentky vzdělávaly 3 roky jako všeobecné sestry a následně rok jako porodní asistentky. Tento vzdělávací program byl vyučován na více než stovce škol (Anglotopia, 2018). Dále se během 50. a 60. let neměnila role porodní asistentky a její autonomie byla zachována. Porodní asistentka mohla tedy pečovat o ženu a novorozence během fyziologického těhotenství, porodu a šestinedělí (McIntosh, 2017).

2.1.5 70. léta 20.století

V Ústřední radě porodních asistentek (CMB) sice docházelo k nárůstu členů, ale porodní asistentky byly stále v menšině oproti ostatnímu zdravotnickému personálu. Velká změna nastala v roce 1973, kdy poprvé v historii byla v čele CMB porodní asistentka (Gail, 2016).

Kvůli reorganizaci The National Health Service (NHS) v roce 1974 došlo ke změně dohledu nad porodními asistentkami, kdy regionální zdravotní úřady nahradili okresní regionální úřady. V roce 1977 byl změněn dohled a supervize nad sebou měly konat porodní asistentky (Welge, Moravcová, 2020 s. 15).

Při hlasování o změně zákona pro porodní asistentky, zdravotní sestry a jiné zdravotnické profese ve Velké Británii v roce 1979 bylo porodními asistentkami prosazeno, aby v předsednictvu CMB byly vždy porodní asistentky (Gail, 2016). Ty se později staly přímo členy parlamentu. Muselo a stále s nimi musí být konzultováno vše, co souvisí s porodní asistencí a případnými změnami v zákoně (Welge, Moravcová, 2020 s. 16).

Současně také docházelo k přesunům porodů do nemocnic. Zatímco v roce 1960 se v doma odehrávalo asi 35 % porodů, na konci 70. let to bylo méně než 1 % (McIntosh, 2017). V nemocnicích také stále více lékaři zasahovali do porodů a častými až rutinními epiziotomiemi (nástřih hráze) a amniotomiemi (umělé protržení vaku blan) za účelem urychlení porodu a snaha o zachování fyziologického porodu bez zásahů se z nemocnic vytrácela (Kitzinger, 2012). V roce 1976 založily dvě porodní asistentky Asociaci radikálních porodních asistentek, začalo se k nim přidávat více a více porodních asistentek a jejich cílem bylo aktivně zapojovat rodičky do svých vlastních porodů (Kitzinger, 2012).

2.1.6 80. léta a 90. léta

Po přesunech porodů do nemocnic docházelo stále k větším zásahům do porodů. Spousta žen popisovala porod jako traumatizující zážitek a v nemocnicích jim chyběl dostatek soukromí a pochopení. Začalo vznikat čím dál více skupin porodních asistentek, které usilovaly o to, aby se žena začala sama aktivně zapojovat do porodu a porod byl brát jako fyziologický proces, do kterého nebylo zasahováno, pokud to nebylo třeba (Allen, 2013).

V roce 1983 převzala dohled nad porodními asistentkami a jejich praxí Ústřední rada Spojeného Království pro ošetrovatelství, porodní asistenci a ostatní nelékařské pracovníky (UKCC). Mezi její hlavní činnosti patřilo spravovat registr britských zdravotních sester, porodních asistentek a ostatních nelékařských pracovníků (UKCC, 1997). Jednou z jejich dalších činností bylo vydávat pokyny pro nové žadatele o registraci a zabývat se disciplinárním řízením výše zmíněných povolání. Dále byly vytvořeny rady pro každou ze zemí Velké Británie, které se zabývaly kontrolou kvality vzdělávacích kurzů a archivováním jejich záznamů (UKCC, 1997).

Díky podpoře UKCC docházelo k vytvoření nových profesních standardů a objevila se otázka nutnosti změnit formu vzdělání a praxe (UKCC, 1993). UKCC takto regulovalo profesi porodní asistence a pomáhalo ostatním zdravotníkům vytvořit a pochopit jejich praxi. Také se přesunula zodpovědnost z Ústředních národních rad na UKCC v případě šetření profesního selhání (Welge, Moravcová, 2020 s. 16).

V 90. letech probíhala kampaň pro změnu péče v těhotenství a při porodu, čemuž pomohl zákon z roku 1992, který doporučil, aby lékařský model porodu nebyl využíván u všech žen, ale jen u těch, kde se vyskytovala nějaká patologie (Allen, 2013).

„Changing childbirth“ byla studie ve Velké Británii, kde byl proveden výzkum a porovnána tradiční mateřská péče s komunitní péčí vyškolených porodních asistentek. Výsledkem studie bylo poukázáno, že ženy, které využily komunitní péči porodních asistentek byly spokojenější a měly pocit, že byly do všeho více zapojovány (Hick, 2003). Tato studie pomohla poukázat, jak je důležitá kontinuita péče a důležitost volby v těhotenství i při porodu, o což mnoho porodních asistentek usilovalo již dříve (Allen, 2013). Byl to jeden z prvních kroků, aby se porodním asistentkám vrátila zpět jejich autonomie (Allen, 2013).

Dále v 90. letech probíhala příprava zákona, ke které následně došlo v roce 2001.

3 PROFESNÍ ORGANIZACE

Od začátku 20. století probíhala v Evropě snaha o mezinárodní sněm. Kolem 20. let došlo ke sjezdu porodních asistentek v Belgii, kde následně vznikla Unie porodních asistentek (ICM, 2018). V roce 1954 se sjezd konal v Londýně a zúčastnilo se ho více než 800 porodních asistentek ze 46 zemí světa (ICM, 2018). V roce 1955 bylo rozhodnuto, že se změní název z International Midwives Union na International Confederation of Midwives, (Mezinárodní konfederace porodních asistentek). Cílem ICM je sdružování porodních asistentek z celého světa a zajištění evidence-based péče o matku a dítě (ICM, 2018).

V 90. letech v České republice byla založena České asociace porodních asistentek. Byla založena v roce 1997 „jako samostatná a autonomní profesní organizace porodních asistentek“ v České republice (ČKPA, 2013). Vznikla oddělením z České asociace sester, kde spadala pod Gynekologicko-porodnickou sekci (ČKPA, 2013). Jedním z hlavních cílů bylo zlepšení prestiže a postavení porodní asistentky. Z dalších cílů to je například vytvořit jednotné zastoupení porodních asistentek a zlepšení komunitní péče pro ženy, jejich děti a rodiny. Dnes je její název Česká komora porodních asistentek a je členem Mezinárodní konfederace porodních asistentek a Evropské asociace porodních asistentek (ČKPA, 2013).

Ve Velké Británii funkci hlavní profesní organizace stále zastávala Royal College of Midwives. Ta regulovala profesi porodní asistence a dále se zabývala vzděláváním, praxí a supervizemi porodních asistentek (RCM, 2015).

4 SHRUTÍ

Vývoj porodní asistence první poloviny 20. století byl podobný v obou zemích. Ve Velké Británii i v České republice, respektive v tehdejší Československu již na počátku století probíhaly změny zákona. Školení, zkoušky a získání certifikace byly nutným požadavkem pro výkon profese. Obě země se také potýkaly s nelegální činností porodních asistentek, které nebyly vzdělané, ale měly praktické zkušenosti. Na druhou stranu byly tyto ženy pomocí pro nejchudší vrstvy v obou zemích. Se změnou zákona se také začala řešit otázka dostupnosti prenatální péče všem ženám, dostatečné finanční ohodnocení a nárok a dovolenou. (Lenderová, 2019, s. 55, Gail, 2016)

Rozdíly ve vývoji přišly především v druhé polovině 20. století. Na vývoji v obou zemích se podepsala zejména válečná období. V Československu porodnictví dále ovlivnila Socialistická éra. Ta změnila v České republice pohlížení na porod, který se stal výhradně výsadou porodnic a lékařů. Z porodních asistentek se staly ženské sestry a ztratily svojí autonomii a o její plný návrat usilují dodnes (Vacková, 2013).

Ve Velké Británii porodnictví ovlivnila politická doporučení a snaha o přesunutí porodů do nemocnic. To se nelíbilo porodním asistentkám, které o navrácení své autonomie usilovaly. Vedly se debaty o změně péče a vznikaly tak základy pro víceúrovňový systém porodů, který nebyl omezen pouze na porodnice a lékařskou péči. Porodní asistentka dnes ve Velké Británii může vést nekomplikované porody, pokud to umožňuje zdravotní stav ženy a je za její péči zodpovědná (RCM, 2021).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODIKA PRÁCE

5.1 Teoretický úvod

Praktickou část bakalářské práce bude tvořit literární přehled. Literární rešerše/Literature review je odborná práce, kde jsou prezentovány poznatky konkrétního tématu. Jedná se o sekundární zdroj, kdy je vytvořen přehled získaných dat, který je následně prezentován (Aveyard, 2010 s. 5-6). Tudíž nepotřebuje schválení etickou komisí. Literární rešerše může být vytvořena jako systematická nebo tradiční rešerše (Fink, 2014 s. 3).

V systematické rešerši je hlavním principem opakovatelnost. Popisuje se zde každý krok a pomáhá autorovi eliminovat subjektivní pocity. Díky podrobnému popisu lze celý proces vždy zopakovat a je transparentní (Fink, 2014 s. 3, 14). Nejprve dochází k určení tématu, nalezení zdrojů a jejich analyzování. Dále dochází k vytvoření samotné rešerše, pro kterou ovšem neexistuje konkrétní model. Nejčastěji poté dochází k určení databází, ve kterých budou zdroje vyhledávány. V samotné databázi se dále určí konkrétní klíčová slova, se kterými plánuje zpracovatel pracovat. V případě dále velkého množství vyhledaných výsledků, je možné pro jejich upřesnění použít další filtry, které konkrétní databáze nabízí. Systematická rešerše je charakterizována dále konkrétně stanoveným cílem, výzkumnou otázkou, popsáním postupem vyhledávání a určením uvedením kritérií výběru (Jesson, Matheson a Lacey, 2011 s. 12).

Tradiční rešerše bývá méně transparentní, opakovatelná a umožňuje autorovi více volnosti. Tradiční rešerše nemá přesně stanovená kritéria což může vést k vyhodnocování příliš velkého množství textu a rešerše může být chaotická (Jesson, Matheson a Lacey, 2011 s. 12). Pro tuto práci byla vybrána systematická rešerše.

5.2 Metodika

Metodikou této práce je kvalitativní výzkum, systémová rešerše, která byla provedena v elektronických databázích Ebsco, Pubmed a Medvik podle stanovených kritérií, viz. níže. Přehled byl prováděn od října 2020 do května 2021. Nejprve bylo určeno, že se články pro Velkou Británii budou vyhledávat v celé databázi Ebsco z důvodu co největšího množství vhodných informací a přehlednosti databáze. V prosinci roku 2020 byla nalezena vhodná kombinace slov, kde byly nalezeny vhodné související články, avšak některé z těchto článků byly později databázemi smazány, proto byl celý proces vyhledávání kriticky zopakován a byla pro vyhledávání určena databáze Pubmed, která tuto databázi nahradila a bylo s ní dále

pracováno. Vhodné články pro Českou republiku byly vyhledávány v databázi Medvik. V obou případech bylo vyhledávání prováděno od listopadu 2020 do května 2021.

Po nastudování dalších možností k získání co nejvíce informací by bylo možné použít rozšířené metody vyhledávání, například vyhledávání v časopisech a takzvané šedé literatuře, kde by bylo nalezeno více informací. Po zvážení bylo rozhodnuto, že to v této rešerši nebude použito, hlavně proto, že to je časově a technicky velmi náročné a nebylo by v silách v tomto časovém rozmezí to zvládnout.

5.3 PICO otázka a cíl práce

K vytvoření PICO otázky byl použit standardizovaný postup PICO. Systém, který slouží k vytvoření klinické otázky a intuitivně navádí k výsledku. PICO otázku můžeme definovat jako jednotný, systematický způsob identifikace konkrétně jednotlivých kroků, který se týká zvoleného tématu (Stillwell, 2010). Jednotlivá písmena vychází z anglických slov nebo fází. Jako „P“ se uvádí pacient nebo populace, „I“ bývá intervence, předmět zájmu, „C“ je srovnání/kontrola a „O“ výsledek (Stillwell, 2010). Například elektronická databáze Pubmed nabízí vyhledání přímo podle předem této určené metody, aby vyhledávání bylo co nejpřesnější (Melnik, 2010).

Tato metoda tedy byla nápomocná k vytvoření PICO otázky, pomohla k určení elektronických databází, ve kterých bude vyhledáváno a následně v nich poskytovala rámec pro vyhledávání, aby došlo k vyhledání, co nejpřesnějšího a vhodného materiálu pro tuto práci.

Tabulka 1 Formulace PICO otázky- obecně

Intervence	Otázka - obecně
P – populace	Jak popsat vhodnou skupinu osob?
I – intervence	Jakou hlavní intervenci zvažovat?
C – srovnání/kontrola	Bude probíhat kontrola/porovnání?
O – výsledek	Jaký je předpokládaný výsledek práce?

Konkrétně pro tuto práci byla PICO otázka použita takto: viz. tabulka 2.

Tabulka 2 PICO otázka- konkretizovaná

Intervence	Otázka
P – populace	Porodní asistentky
I – intervence	Zjištění vývoj profese v průběhu 20. století
C – kontrola	Ověření získaných informací a porovnání nalezených změn ve vývoji mezi Českou republikou a Velkou Británií
O – výsledek	Popis vývoje profese porodní asistence v průběhu 20. století v České republice a Velké Británii

Po určení otázky bylo dalším krokem při vytvoření PICO otázky určení vyhledávací strategie, kdy bylo určeno, že vyhledáváno bude v elektronických databázích pro, co největší množství informací. Byly určeny konkrétní databáze pro vyhledávání, klíčová slova a kritéria zařazení viz. níže.

Dále byly prozkoumány databáze a následně vyhledané studie, články a literatura kriticky zhodnoceny. Kvalita byla posuzována na základě tří kritérií: Za jakým účelem byl konkrétní materiál vydán, zda se jedná o primární nebo sekundární zdroj a jestli byl použit správný typ studie pro tuto práci (Jarošová, Zeleníková, 2014). Celý postup hodnocení kvality článků, studií a literatury je detailněji popsán viz. níže, kapitola 5.8. Následně bylo zhodnoceno, zda jsou výsledky vyhledávání vhodné pro tuto práci a zda jsou zaležené na důkazech.

Podle toho bylo následně určeno, že **výsledkem PICO otázky** bude popis vývoje profese porodní asistence v České republice a Velké Británii ve 20. století.

Hlavním cílem celé této práce je prozkoumat vývoj profese porodní asistence v České republice a Velké Británii ve 20. století a vytvořit literární přehled základních poznatků.

Konkrétně cílem této části práce je najít související články a literaturu s vývojem profese porodní asistence ve 20. století v České republice a Velké Británii a následně vytvořit literární přehled získaných poznatků.

5.4 Průzkumný vzorek

Průzkumný vzorek bude vycházet z literárního přehledu odborných časopisů, článků a knížek, které popisují vývoj profese porodní asistentky v elektronických databázích. Vzorek se bude zabývat informacemi o vývoji vzdělávání, změnami kompetencí, zakládáním a fungováním

profesních organizací, škol a vývojem porodnictví ve 20. století v České republice a Velké Británii.

5.5 Strategie vyhledávání

Jako první byla k vyhledání určena databáze EBSCO, následně databáze PUBMED a jako třetí databáze MEDVIK. Ve všech výše zmíněných databázích byly výsledky vyhledávány od roku 1998 do 31.3.2020. Pro tuto práci byla nakonec vybrána databáze Pubmed pro Velkou Británii a databáze Medvik pro Českou republiku. Pro zvládnutí počtu vyhledaných článků byla určena kritéria vyhledávání. Bylo určeno, že články musí být vydané od roku 1998 do března 2020, napsané v českém nebo anglickém jazyce. Vyhledáváno bylo podle předem určených klíčových slov, které byly kombinovány s operátory AND a OR. Tyto požadavky byly přímo zadávány v konkrétních databázích. Dalším kritériem byl pouze plný text. Pro větší přehlednost vyřazených článků byl vytvořen diagram dle Prisma viz. kapitola 6, kde je konkrétně popsáno kolik bylo potenciálně vhodných článků, kolik z nich mělo dostupný abstrakt, kolik jich bylo z původně nalezených zamítnuto na základě názvu, abstraktu a celého textu. Dále je v něm popsáno kolik by bylo zařazeno článků z šedé literatury, a nakonec kolik jich pro tuto práci bylo zařazeno.

5.6 Postup

Zde bude představen postup ve zkrácené formě a jeho jednotlivé body budou rozebrány v následujících kapitolách pro větší přehlednost. Na začátku systematické rešerše bylo provedeno mapování a následně určení vhodné literatury. Dále byla určena kritéria podle, kterých budou vybírány články a určena vyřazovací kritéria viz níže. V této systematické rešerši jsou použity výsledky z databází Pubmed a Medvik. V každé této databázi byla použita stejná kombinace klíčových slov, které byly použity s operátory AND a OR. Po vyzkoušení různých možností bylo určeno že klíčová slova k vyhledávání jsou „porodní asistentka, porodnictví, historie, vývoj, 20. století, vzdělávání, péče, Česká republika a Velká Británie v české jazyce a „midwife, midwifery, history, development, 20th century, education, care, Czech Republic a Great Britain“ v anglickém jazyce. Tato klíčová slova byla kombinována a používána tedy v českém a anglickém jazyce.

5.6.1 Vybrané databáze

První použitou databází je databáze Pubmed, což je rozhraní k databázi Medline, Národní lékařské knihovny USA (National Library of Medicine) a obsahuje odkazy, většinou i abstrakty k vyhledaným článkům. Zabývá se biomedicínským obsahem a konkrétně pro tuto práci byl

nejvíc využít periodik „Midwifery“, který se věnuje historii a zároveň aktuální problematice, výzkumům, inovacím a vydává také systematické a vědecké recenze v oboru porodní asistence (Pubmed).

Druhou využitou databází je databáze Medvik, která je virtuální medicínskou databází a je provozována Národní lékařskou knihovnou České republiky. Obsahuje publikace týkající se lékařských a zdravotnických témat v Československu a následně v České republice, které byly vydány od roku 1947 (Medvik).

Následně po určení databází byla určena klíčová slova k vyhledávání na: na-porodní asistentka, porodnictví, péče, historie, 20. století, vzdělávání, vývoj, Velká Británie a Česká republika. Tato slova byla používána v českém a anglickém jazyce a dále kombinována mezi sebou s operátory „AND“ a „OR“ pro další upřesnění kritérií.

5.7 Vyřazovací a zařazovací kritéria

Prvním kritériem byl obsah článků v časovém období dvacátého století a články vydané mezi roky 1998-2020. Toto časové rozpětí bylo určeno z důvodu nalezení většího množství článků a zároveň, aby vyhledané články a literatura byly stále zpracovatelné.

Dalším kritériem byl jazyk článků, který byl určen na český a anglický.

Dále byly vyřazeny duplicitní články, články bez plného textu a informace, které nesplnily kritéria viz. tabulka 3.

Tabulka 3 Systém vyřazování

Určená kritéria	Odpovídající kritéria	Vyřazovací kritéria
Obsah	Články, které se týkají vývoje profese porodní asistence v České republice a Velké Británii.	Články, které se nezabývají vývojem profese porodní asistence v České republice a Velké Británii.
Časové období	Články, které se zabývají vývoje profese ve 20. století a články vydané mezi roky 1998-2020.	Články zabývající se jiným stoletím a články, které nebyly vydané v letech 1998-2020.
Jazyk	Články napsané v českém nebo anglickém jazyce.	Články napsané v jiném než vybraném jazyce.
Upřesnění	Články, které obsahují plný text.	Články, kvalifikační práce a duplicity, které neobsahují plný text.

5.7.1 Kombinace slov

Zde jsou příklady vyřazených kombinací slov, které z různých důvodů nemohly být použity. V databázi Pubmed byly vyhledávací slova psané vždy v anglickém jazyce a týkaly se Velké Británie a v databázi Medvik v českém jazyce a týkaly se České republiky.

Nejprve byla použita kombinace slov „Midwife AND United Kindom“, kdy v databázi Pubmed bylo nalezeno 6749 článků.

Další kombinací slov bylo „Midwife AND United Kindom AND developement“ a v databázi Pubmed bylo nalezeno 2380 článků.

Další kombinací bylo „Midwife AND United Kindom AND history“ a v databázi Pubmed bylo 254 článků.

Příklady kombinací v databázi Medvik jsou kombinace „porodní asistentka AND 20. století“, kdy bylo nalezeno 10 článků, dále „porodní asistentka AND porodní péče“, kdy bylo nalezeno 105 článků a „porodní asistentka AND vzdělávání“, kdy bylo vyhledáno 61 článků.

Ve všech těchto vyhledáních bylo použito upřesnění na plný text a žádné tyto ani podobné kombinace slov nesplnily podmínky vyřazovacích kritérií a nemohly být použity.

Dle předem stanovených kritérií byly články vyhledávány v elektronických databázích, kde byly použity kombinace vybraných slov společně s tabulátory AND a OR.

Pro Velkou Británii byla použita kombinace slov „Midwifery care AND 20th century AND Great Britain“ v databázi Pubmed. Tato kombinace slov byla dále upřesněna na plný text a nalezeno bylo 26 článků a podmínky zařazení splnilo 8 z nich.

Pro Českou republiku byla zvolena kombinace „porodní asistentka AND historie“ v databázi Medvik. Tato kombinace byla dále upřesněna na plný text, nalezeno bylo 20 článků a podmínky zařazení splnilo 6 z nich.

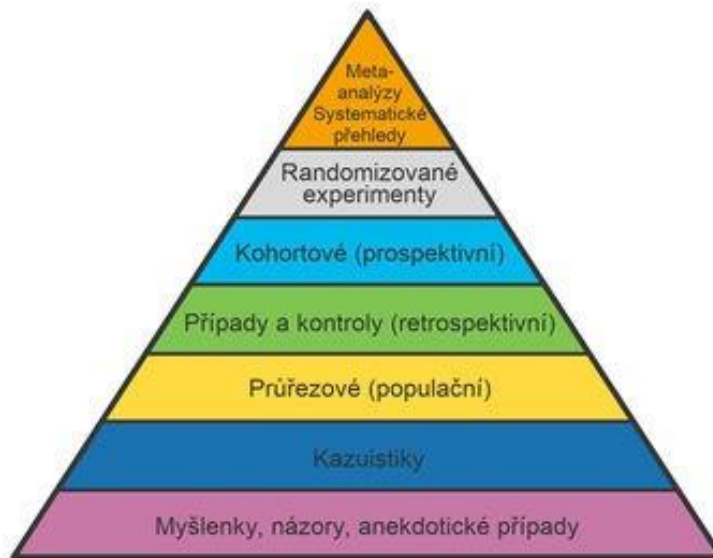
Všechny výsledky vyhledávání jsou součástí přílohy této práce.

5.8 Zhodnocení kvality studií/článků

Ke zhodnocení kvality článků bylo prvním krokem určit nejlepší vhodné databáze, aby bylo možné určit, které jsou vhodné a zda budou nalezeny vhodné studie a články. Po prozkoumání vhodných databází byla určena klíčová slova a ostatní podmínky zařazení. Dále začínalo být pracováno s meta-syntézou, která se řídila Haynesovou pyramidou důkazů (Golden, 2013), kdy

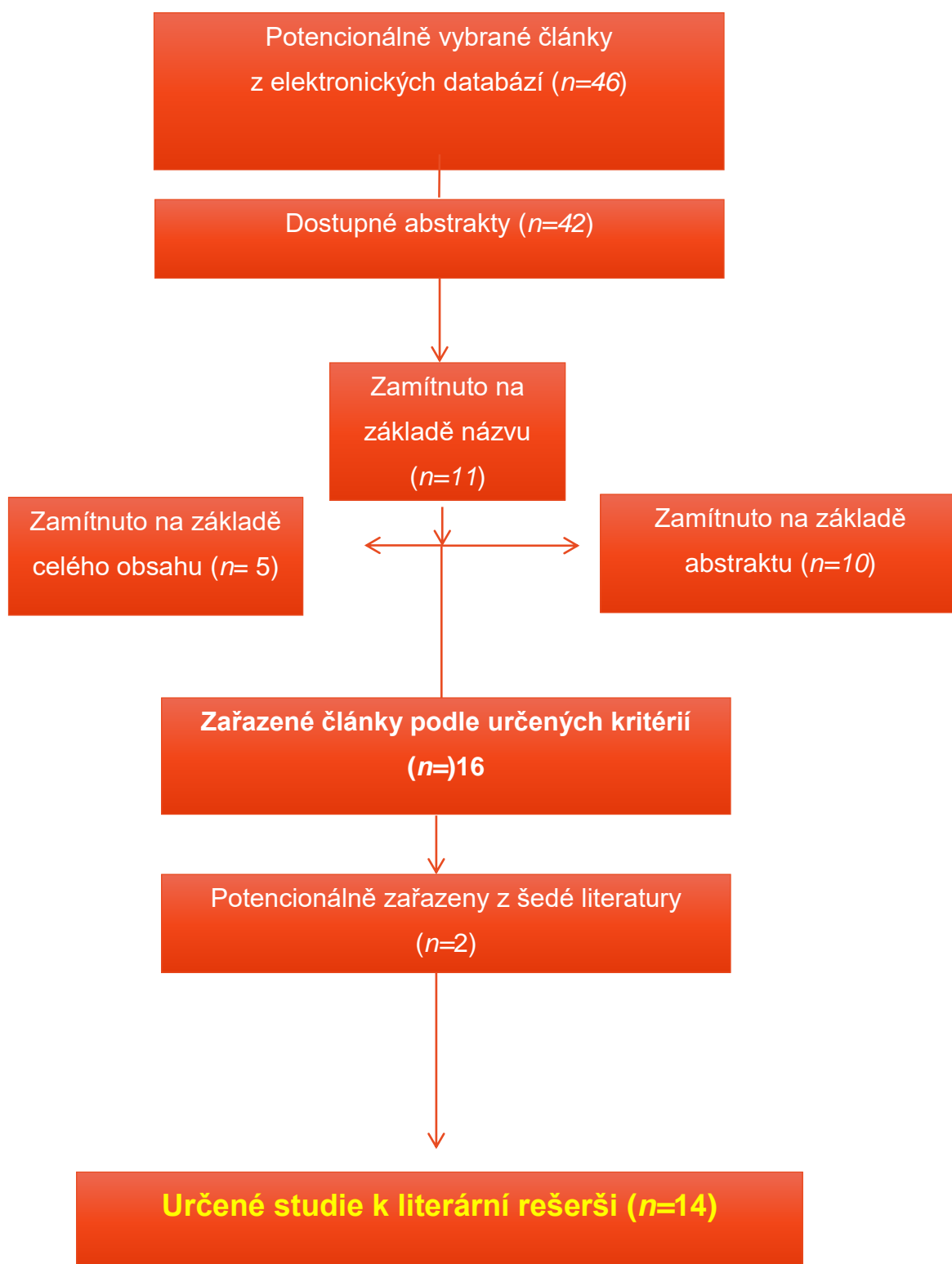
bylo postupováno od vrcholu k základům viz. obrázek 1. Na vrcholu se nacházejí nejlepší studie a postupují k těm méně důležitým. Studie a články byly zhodnoceny nejprve na základě názvu, poté na základě abstraktu. Studie a články, které tímto prošly, byly zhodnoceny na základě celého textu, kde byla určena jejich validita, reliabilita a přínos informací a na tomto základě byly dále zařazeny.

Obrázek 1 Haynesova pyramida důkazů

Dostupné z: <https://care.diabetesjournals.org/content/36/10/3368.long>.

6 FLOW DIAGRAM DLE PRISMA

7 ZAŘAZENÉ A VYŘAZENÉ STUDIE

V této kapitole jsou stručně popsány zařazené výsledky vyhledávání v tabulce pro lepší orientaci a následně jsou rozebrány podrobněji viz. níže.

Pro Velkou Británii byly zařazeny studie a články z databáze Pubmed s kombinací slov „midwifery care AND 20th century AND Great Britain.

Tabulka 4 Zařazené studie Velká Británie

Autor, rok vydání, země	Typ studie/metodiky	Název	Výsledek
McIntosh T., 2016, Velká Británie	Výzkum, provedený historickou metodologií, kde je zkoumáno vzdělávání porodních asistentek v letech 1939-1973 z uvedených záznamů ze škol centra Velké Británie.	Attrition from midwifery programmes at a midwifery school in the English midlands 1939-1973	Výsledkem výzkumu bylo, že přestože vzdělávání probíhalo odlišně je náročností srovnatelné s aktuálním vzděláváním.
Cameron J, Taylor J, Greene A., 2008, Velká Británie	Literární rešerše porodnických učebnic napsaných porodními asistentkami po roce 1902 ve Velké Británii a porovnání změn, ke kterým došlo v oblasti perinatální ztráty.	Representations of rituals and care in perinatal death in British midwifery textbooks 1937-2004	Mezi lety 1937-2004 došlo k lehkému zlepšení postupů a následně jejich popisů v učebnicích pro budoucí porodní asistentky.
Reid, A., 2012, Velká Británie	Článek o změně zákona pro porodní asistentky v roce 1902 a změnách praxe, které poté následovaly.	Mrs Killer and Dr Crook: birth attendants and birth outcomes in early twentieth-	Výsledkem byla úprava vzdělávání a kompetencí, které vedly k větší autonomii porodních asistentek.

		century Derbyshire	
McIntosh T.,2013, Velká Británie	Výzkum, provedený historickou metodologií, který se zabývá péčí o ženu během přípravy a 1. doby porodní a zároveň změnami, kterými procházela porodní asistence v průběhu 20. století ve Velké Británii.	The concept of early labour in the experience of maternity in twentieth century Britain.	Přestože v první polovině 20. století nebyl nalezen dostatek informací o této fázi porodu, z dostupných historických pramenů a informací z druhé poloviny 20. století je důležité hodnotit celý proces porodu komplexně a individuálně.
Schminkey D.L., Keeling A.W.,2015, Velká Británie	Článek, který byl napsán pomocí primárních zdrojů z organizace Frontier Nursing Service (FNS) a popisuje přípravu porodních asistentek na krizové situace a následně jejich využití na frontách v období válek.	Frontier nurse-midwives and antepartum emergencies, 1925 to 1939.	Výsledkem bylo, že za dobu působení této organizace došlo ke zkvalitnění vzdělávání a přípravy v krizových situacích.
Scott C.,1998, Velká Británie	Článek, který popisuje změny týkající se porodní asistence v průběhu 20. století, které souvisejí se změnami zákona a reorganizací UKCC.	Specialist practice: advancing the profession?	Výsledkem je popis změn, kterými prošla legislativa porodní asistence ve Velké Británii v průběhu celého 20. století. Dále popisuje důvod nedostatku personálu a problémy se vzděláváním nových porodních asistentek.
Jinks A.M., Richardson K., Jones C., Kirton	Srovnávací studie, která měla za cíl porovnat požadavky na přijímací řízení a počet uchazeček ke	Issues concerning recruitment, retention and	Zjištěno bylo, že úbytek nových uchazeček způsobovala neatraktivita

J.A., 2014, Velká Británie	studiu porodní asistence. Srovnání bylo provedeno pouze v jedné škole. Podmínky byly porovnány v roce 1950 a v roce 1960.	attrition of student nurses in the 1950/ 60 s: a comparative study.	povolání, náročnost studia a politické změny.
O'Sullivan J.F., 2001, Velká Británie	Článek, který se zabývá vývojem porodní asistence a dostupností péče v Severním Irsku od roku 1921 do roku 1992 a zkoumá mateřskou úmrtnost.	The history of obstetrics in Northern Ireland 1921-1992.	Závěrem bylo, že reorganizací UKCC a následnou větší dostupností péče a větším důrazem na vzdělání personálu došlo k poklesu mateřské úmrtnosti.

Seznam všech článků, studií a literatury je dostupný z:
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=midwifery+care+and+20th+century+and+great+britain&filter=simsearch3.fft&filter=years.1998-2021&size=50>.

Pro Českou republiku byly zařazeny studie, knihy, disertační práce a články z databáze Medvik s kombinací slov „porodní asistentka AND historie“.

Tabulka 5 Zařazené studie Česká republika

Autor, rok vydání, země	Typ studie/metodiky	Název	Výsledek
Pultarová J., 2017, Česká republika	Článek, který popisuje vývoj babiectví a zabývá se změnami, které ovlivnili další vývoj profese porodní asistence.	Střípky z historie babiectví.	Závěrem bylo, že dříve práci porodní asistentky vykonávaly nevzdělané ženy a až v průběhu 19. a 20. století docházelo ke zlepšení vzdělávání.
Jadrná Matějková , H., 2016, Česká republika	Disertační práce psaná ke knize Neznalé báby a vzdělání lékaři, která se zabývá zhodnocením péče porodní báby do 20. století a má za cíl najít rozdíly mezi názory a doporučeními porodních bab a lékařů.	"Neznalé" báby a "vzdělání" lékaři?	Byly zjištěny velké rozdíly mezi příručkami, které psaly porodní báby a mezi těmi, které byly psané lékaři.
Doubek, Z., 2013, Česká republika	Článek, který popisuje aktivitu a postavení porodních asistentek v Královehradecké nemocnici.	Historie královehradecký ch špitálů, nemocnic a všeho, co se lékařství dotýká.	Výsledkem je popis změny postavení, které měly porodní asistentky v Královehradecké nemocnici.

Archalousová, A., 2007, Česká republika	Článek, který se zabývá počátky univerzitního vzdělávání v České republice.	Historické souvislosti ve vzdělávání porodních asistentek.	Výsledkem je, že důležitou roli v univerzitním vzdělávání porodních asistentek sehrála Univerzita Karlova a dala základ dnešnímu vzdělávání.
Čepický P., Líbalová Z., 2007, Česká republika	Článek, který popisuje vedení porodů v průběhu historie. Dále se zabývá důležitými osobnostmi, které byli významné a ovlivnili vývoj profese porodní asistence.	Historie vedení porodu.	Výsledkem je popis vedení porodů v průběhu historie včetně změn, ke kterým došlo v průběhu 20. století a významné osobnosti, které se na vývoji podílely.
Vránová, 2007, Česká republika	Kniha, která popisuje vývoj profese porodní asistence od babictví až po současnost. Jsou zde popsány změny vzdělávání, názvu oboru a kompetencí.	Historie babictví a současnost porodní asistence.	Je zde popsán vývoj profese porodní asistence v České republice a změny, které se oboru týkají.

Seznam všech článků, studií a literatury je dostupný z: <https://www.medvik.cz/bmc/refine.do>.

7.1 Charakteristika výsledných studií - Velká Británie

Vybrány byly studie, výzkumy a články, které souvisejí s vývojem profese porodní asistence v průběhu celého 20. století ve Velké Británii.

7.1.1.1 Attrition from midwifery programmes at a midwifery school in the English midlands 1939-1973: A historical study

Výzkum, provedený historickou metodologií, kde je zkoumáno vzdělávání porodních asistentek v letech 1939-1973 z vedených záznamů ve školách z centra Velké Británie. Zkoumány byly registry na porodnických školách, které jsou víceméně seřazeny chronologicky. Zařazeny jsou zde i okolnosti, mezi které patří například druhá světová válka, po které počet uchazeček vzrostl. Závěrem tohoto výzkumu je, že byl proveden zkoumáním historických pramenů a nemusí být stoprocentně přesný. Může nám ale pomoci pochopit, jak vypadala vzdělávání v této době a jaké vlivy ho ovlivňovaly.

Celý výzkum je seřazen chronologicky, pro lepší interpretaci článek obsahuje tabulky, kde jsou například znázorněny počty uchazeček a absolventek v daných letech. Má za cíl shrnout a popsat vzdělávání porodních asistentek mezi lety 1939-1973. Výzkum byl proveden a napsán v anglickém jazyce a využívá anglické zdroje, zejména historické prameny z porodnických škol.

7.1.1.2 Representations of rituals and care in perinatal death in British midwifery textbooks 1937–2004

Literární rešerše porodnických učebnic napsaných porodními asistentkami po roce 1902 ve Velké Británii a porovnání změn v předávání informací, ke kterým došlo v oblasti perinatální ztráty. Vyhledávání, bylo provedeno v elektronických databázích podle stanovených kritérií. Dále byl proveden průzkum online katalogů Skotské národní knihovny, Britské knihovny a knihovna Royal College of Midwives.

Rešerše byla provedena ve 27 učebnicích. Výsledky literární rešerše jsou seřazeny chronologicky, rozděleny rovnoměrně dle časových období do kapitol. Pro lepší orientaci jsou výsledky doplněny tabulkami. Rešerše je psaná v anglickém jazyce a využívá anglicky psané zdroje.

Důsledkem pro praxi bylo špatné nebo žádné popsání porodu mrtvého plodu. To vedlo k nevědomosti porodních asistentek, jak přistupovat k rodičkám a jejich partnerům, což vedlo k mezerám v poskytování informací a následně špatnému zvládnutí situace. Dále bylo zjištěno, že přestože došlo ke zlepšení, ani dnešní učebnice se příliš nevěnují tomuto tématu a, tak stále

u studentek a porodních asistentek, které nemají příliš zkušeností může docházet stále ke stejným problémům.

7.1.1.3 Mrs Killer and Dr Crook: birth attendants and birth outcomes in early twentieth-century Derbyshire

Článek, který se zabývá změnou zákona pro porodní asistentky v roce 1902 a změně praxe, která poté následovala. Zákon v roce 1902 určil, že porodní asistentky musí projít kurzem nebo prokázat své zkušenosti, aby jim byla udělena registrace a následně mohly pracovat jako porodní asistentky. Článek se zabývá srovnáním mateřské a perinatální úmrtnosti a dopadu v praxi této regulace v Derbyshire.

Článek se zabývá rozdíly v péči registrovanými porodními asistentkami, jednou neregistrovanou a jedním lékařem. Závěrem je, že změnou kompetencí musely porodní asistentky častěji volat k porodům lékaře, který mohl být přenašečem infekce a nebylo zjištěno, že by díky změně zákona o regulaci porodních asistentek došlo ke snížení mateřské a perinatální úmrtnosti.

Článek se zabývá vlivem zákona jen v malé části Velké Británie a zároveň sleduje vliv změny zákona k počtům úmrtí při porodu, čehož se zákon primárně netýká. Článek je řazen chronologicky, psán v anglickém jazyce a využívá anglicky psané zdroje. K využití pro praxi poskytuje další informace o průběhu péče ve 20. století ve Velké Británii, které mohou pomoci vyplnit některé informační mezery.

7.1.1.4 The concept of early labour in the experience of maternity in twentieth century Britain

Výzkum, provedený historickou metodologií, který se zabývá péčí o ženu během přípravy a 1. doby porodní a zároveň změnami konceptu péče, kterými procházela porodní asistence v průběhu 20. století ve Velké Británii.

Do tohoto výzkumu byly zapojeni lékaři, matky a porodní asistentky. Zjištěno bylo, že v první polovině 20. století neexistovala žádná strategie péče o ženu během 1. doby porodní a většinou u ní nebyl přítomný lékař ani porodní asistentka.

Výzkum byl provedený zkoumáním historických pramenů, kterých však není o tomto tématu dostatek, a proto může docházet ke zkreslení výsledků. Zejména prozkoumání pohledů a názorů porodních asistentek a samotných rodiček z této doby. Dále do výzkumu byly zařazena orální historie, která může být velmi nepřesná. I přesto, že jsou zde zařazeny možné nepřesné metody,

výzkum využívá informace z velkého množství zdrojů. Výzkum, je členěn do kapitol, psán v anglickém jazyce, využívá anglicky psané zdroje a zabývá se sledováním péče během 1. doby porodní ve Velké Británii.

7.1.1.5 Frontier nurse-midwives and antepartum emergencies, 1925 to 1939

Článek, který byl napsán pomocí primárních zdrojů z organizace Frontier Nursing Service (FNS) a popisuje přípravu porodních asistentek na krizové situace, zejména na předčasný porod, eklampsii a velké krvácení u žen a následně jejich využití na frontách a odlehlých oblastech v období válek.

Závěrem je, že porodní asistentky v odlehlých oblastech často musely spoléhat na své zkušenosti a vědomosti z kurzů. V případě nutnosti a nepřítomnosti lékaře prováděly všechny nutné výkony včetně například podávání léků. Zjištěno bylo, že v těchto oblastech nebyla vyšší mateřská perinatální úmrtnost a závěrem je, že porodní asistentky byly dobře vyškoleny na krizové situace.

Článek je rozdělen do kapitol, pro lepší představu je doplněn obrázky. Je psán v anglickém jazyce a využívá anglicky psané zdroje. Není zde žádný konflikt zájmu.

7.1.1.6 Specialist practice: advancing the profession?

Článek, který popisuje změny týkající se regulace porodní asistence v průběhu 20. století, které souvisejí se změnami zákona a reorganizací UKCC. Popisuje vývoj a změny UKCC v průběhu celého minulého století. Zabývá se také spekulacemi zlepšení organizace a přínosu pro praxi.

Článek je psán chronologicky, přehledně a zabývá se jen organizací a vývojem UKCC. Je psán anglickým jazykem a využívá anglicky psané zdroje. Využit v praxi se dá doplněním informací o vývoji a změnách v UKCC, ale nejsou zde velmi podrobně popsány okolnosti, který vývoj ovlivnily.

7.1.1.7 Issues concerning recruitment, retention and attrition of student nurses in the 1950/60 s: a comparative study

Srovnávací studie, která měla za cíl porovnat požadavky na přijímací řízení a počet uchazeček ke studiu porodní asistence. Srovnání bylo provedeno pouze v jedné porodnické škole při nemocnici. Podmínky byly porovnány v roce 1950 a v roce 1960. Zjištěno zde bylo, že pokles uchazeček způsobila neatraktivita povolání, náročnost studia a politické změny.

Studie je psána chronologicky, doplněna dostatkem tabulek pro větší přehlednost a pochopení. Provedena byla v anglickém jazyce a využívala anglicky psané zdroje, kterých bylo využito

dostatek. Porovnání je provedeno pouze na jednom místě, proto nelze určit, zda tento závěr platí pro celou Velkou Británii.

7.1.1.8 The history of obstetrics in Northern Ireland 1921-1992

Článek, který se zabývá vývojem porodní asistence a dostupností péče v Severním Irsku od roku 1921 do roku 1992 a zkoumá mateřskou úmrtnost. Zjištěno bylo, že v první polovině 20. století byla špatně dostupná péče a s tím následně spojená nejvyšší mateřská úmrtnost v celé Velké Británii. Postupně během století docházelo k větší a větší dostupnosti péče, většímu množství specialistů, což se velmi pozitivně projevilo na výrazném snížení úmrtnosti. V 90. letech minulého století byla mateřská úmrtnost nulová a perinatální 8 na 1000 porodů.

Článek je psán chronologicky, v anglickém jazyce a využívá velké množství zdrojů, které jsou psány v angličtině. Není zde konflikt zájmu a využití pro praxi doplňuje informace konkrétně ze Severního Irsku.

Seznam všech článků, studií a literatury z této kapitoly 7.1 je dostupný z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=midwifery+care+and+20th+century+and+great+britain&filter=simsearch3.fft&filter=years.1998-2021&size=50>.

7.2 Charakteristika výsledných studií - Česká republika

Vybrány byly studie, výzkumy, knihy, disertační práce a články, které souvisejí s vývojem profese porodní asistence v průběhu celého 20. století v České republice.

7.2.1.1 Střípky z historie babictví

Článek, který popisuje vývoj babictví a zabývá se změnami, které ovlivnily další vývoj celé profese a vzdělávání porodní asistence. Zabývá se vývojem babictví od jeho počátku, popisuje významné změny, na které navázaly změny v průběhu 20. století. Zabývá se hlavně vývojem vzdělávání a jaký vliv na vývoj mělo náboženství.

Článek je psán chronologicky, v českém jazyce a využívá pouze česky psané zdroje. Článek byl napsán studentkou doktorandského studia a následně recenzován. Není zde využito velké množství zdrojů. Význam pro praxi má ve shrnutí hlavních historických změn na, které poté navazují změny ve 20. století.

7.2.1.2 "Neznalé" báby a "vzdělání" lékaři?

Disertační práce psaná ke knize Neznalé báby a vzdělání lékaři, která se zabývá zhodnocením péče porodní báby do 20. století a má za cíl najít rozdíly mezi názory a doporučeními porodních

bab a lékařů. Zjištěny byly velké rozdíly mezi příručkami, které psaly porodní báby a mezi těmi, které byly psány lékaři.

Práce je psaná chronologicky, rozdělena do kapitol a doplněna tabulkami a obrázky. Je psaná v českém jazyce a využívá česky a německy psané zdroje, kterých je velké množství a informace se navzájem potvrzují.

7.2.1.3 Historie královéhradeckých špitálů, nemocnic a všeho, co se lékařství dotýká

Článek, který popisuje aktivitu a postavení porodních asistentek v Královéhradecké nemocnici během první poloviny 20. století. Zabývá se také počtem soukromých porodních asistentek a následných přesunem do nemocnic velké části z nich. Výsledkem je popis změny postavení, které měly porodní asistentky v Královéhradecké nemocnici.

Článek je psán chronologicky, popisuje i okolní vlivy, které změnu postavení ovlivnily. Je doplněn velkým množstvím obrázků. Je psán v českém jazyce, využity jsou písemné prameny z Královéhradecké nemocnice. Týká se změn pouze v jedné nemocnici a jejím okolí, proto nelze tyto informace použít obecně na vývoj postavení porodní asistentky v první polovině 20. století.

7.2.1.4 Historické souvislosti ve vzdělávání porodních asistentek

Článek, který se zabývá počátky univerzitního vzdělávání v České republice, kdy výsledkem je, že důležitou roli v univerzitním vzdělávání porodních asistentek sehrála Univerzita Karlova a dala základ dnešnímu vzdělávání.

Materiál pro tento článek, byl získán obsahovou analýzou dokumentů, aby byl kontext informací o vzdělávání co nejpresnější. V rámci šetření byly zkoumány také data z Evropských institucí. Článek je psán chronologicky v českém jazyce. Použité zdroje jsou uvedeny pouze v českém jazyce. Využití pro praxi lze nalézt v ucelení informací o historii univerzitního vzdělávání.

7.2.1.5 Historie vedení porodu

Článek, který popisuje vedení porodů v průběhu historie. Dále se zabývá důležitými osobnostmi, které byli významné a ovlivnili vývoj profese porodní asistence v České republice. Výsledkem je popis vedení porodů v průběhu historie včetně změn, ke kterým došlo v průběhu 20. století a významné osobnosti, které se na vývoji podíleli.

Článek je psán chronologicky a přehledně. Psán je v českém jazyce a využívá zdroje v češtině a slovenštině. Využití pro praxi je zejména v jeho podrobném popisu historického kontextu a vlivů, které vedení porodů ovlivnilo.

7.2.1.6 Historie babictví a současnost porodní asistence

Kniha, která popisuje vývoj profese porodní asistence od babictví až po současnost. Je zde popsán vývoj profese porodní asistence, změny ve vzdělávání, názvu oboru a kompetencí v České republice a také změny, které se oboru týkají.

Kniha je psána chronologicky, rozdělena do kapitol. Pro lepší orientaci a představu obsahuje obrázky. Je psána v českém jazyce a vychází z dostupných historických pramenů. Obsahuje přehledně všechny důležité změny, kterými porodní asistence prošla. Všechny informace jsou podloženy a není zde konflikt zájmu. Využití pro praxi má hlavně v uceleném a přehledném zdroji informací o průběhu a změnách v profesi porodní asistence.

Seznam všech článků, studií a literatury z této kapitoly 7.2 je dostupný z: <https://www.medvik.cz/bmc/refine.do>.

7.3 Příklady vyřazených studií/článků

Studie a články byly vyřazovány na základě podmínek pro zařazení. Byly vyřazeny na základě názvů, abstraktů a celého textu viz. diagram. Vyřazeny byly ty, které nesouvisejí se stanoveným tématem.

Mezi vyřazené články patří například články, které se zabývají jinou zdravotnickou tematikou, nejčastěji ošetrovatelskou péčí všeobecných sester (Příloha 1) nebo porodnictvím v jiné zemi (Příloha 2). Všechny vyřazené studie a články je možné zpětně najít dle vyhledávacích kritérií nebo v příloze této práce.

7.4 Výsledky vyhledaných studií

7.4.1 Velká Británie

Porodní asistentky ve Velké Británii dosáhly změny zákona v roce 1902, kterým byl následně ovlivněn vývoj v celém 20. století. Mezi hlavní změny patřila změna dohledu nad porodními asistentkami, sjednocení vzdělávání a zlepšení postgraduálního vzdělávání (**Reid, 2012**).

Vývoj byl ovlivněn probíhajícími válkami, po kterých byl proveden výzkum z primárních zdrojů organizace Frontier Nursing Service, díky kterému bylo zjištěno, že i přes komplikovanější podmínky vzdělávání nedošlo ke zhoršení kvality vzdělávání a budoucí

porodní asistentky byly dobře připraveny na krizové situace (**Schminkey, Keeling, 2015**). Dále probíhal výzkum od roku 1939 do roku 1973, kde bylo zkoumáno vzdělávání během války a následně po ní v různých školách ve Velké Británii a výsledkem bylo, že ačkoliv vzdělávání probíhalo různou formou úroveň vzdělávání byla stále srovnatelná (**McIntosh, 2016**).

Během 50. - 60. let 20. století byla vytvořena studie, která porovnávala požadavky přijímacího řízení v 50. a 60. letech a hledala důvody nižšího zájmu o studium. Zjištěno bylo, že za nižší zájem mohla klesající atraktivita povolání a aktuální politické změny (**Jinks, Jones, Kirton, 2014**).

Pozornost byla věnována také péči o rodičku během I. doby porodní během celého 20. století z dostupných historických pramenů, kde byla opět zdůrazněno hodnotit celý proces porodu komplexně a individuálně (**McIntosh, 2013**). Vytvořena byla také rešerše učebnic mezi lety 1937-2004, které byly psány přímo porodními asistentkami a zabývajících se perinatální ztrátou, kde bylo zjištěno zlepšení popisů a doporučení, jak se o ženu s perinatální ztrátou starat (**Cameron, Taylor, Greene, 2008**).

Scott (1998), shrnul změny legislativy porodní asistence a reorganizaci UKCC v průběhu 20. století a dále se zde zabývá důvody nedostatku personálu a problémy se vzděláváním nových porodních asistentek. Dále byla sledována mateřská úmrtnost v Severním Irsku, kde bylo zjištěno, že díky reorganizaci UKCC se zlepšila kvalita a dostupnost péče a tím výrazně klesla mateřská úmrtnost (**O'Sullivan, 2001**).

7.4.2 Česká republika

Vývoji ve 20. století předchází celá historie babictví. Zjištěno bylo, že vzdělávání, které se nějakým způsobem podobá dnešnímu začalo vznikat koncem 19. století a vyvíjelo se v průběhu 20. století. Do této doby roli porodní asistentky zastávaly porodní báby, které byly většinou nevzdělané a zkušenosti si předávaly mezi sebou (**Pultarová, 2017**). Pro podobu dnešního univerzitního vzdělání byla důležitá role Univerzity Karlovy, která byla jedna z prvních, kde se konaly kurzy pro porodní báby (**Archalousová, 2007**).

Způsoby vedení porodu patří mezi nejčastější témata porodnictví. Ke změnám docházelo v průběhu celé historie a 20. století nebylo výjimkou. Hned na začátku století vycházely učebnice pro porodní báby, kde začalo být popisováno lékařské vedení porodu a jeho výhody (**Čepický, Líbalová, 2007**). Porovnány také byly učebnice a příručky, kde bylo zjištěno, že docházelo k velkým rozdílům mezi příručkami, které psaly porodní báby a mezi těmi, které byly psané lékaři (**Jadrná Matějková, 2016**).

Díky reformám byla snaha o porody v nemocnicích již na začátku 20. století. I přes to však stále docházelo k domácím porodům. Je evidováno, že konkrétně porodní asistentky v Hradci Králové, které pomáhaly ženám doma soukromě, zasáhla období válek a během těchto období se jejich hlavní práce přesunula do nemocnic, kde zůstala (**Doubek, 2013**).

Vránová (2007) napsala knihu, ve které se zabývá vývojem profese porodní asistence již od dob pravěku. Velkou část knihy věnuje změnám, ke kterým docházelo v průběhu 20. století. Zabývá se zde podrobně změnami ve vzdělávání, v kompetencích, názvu oboru, zakládáním porodnických škol, ústavů a nových profesních organizací.

8 SHRNU TÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

V této kapitole bude popsáno shrnutí výsledků vyhledávání. Vytvořena byla literární rešerše, jako sekundární zdroj, kvůli důvodům viz. výše. V předchozích kapitolách byly popsány fáze průzkumu. Stanovena byla PICO otázka, strategie se systémem vyřazování, klíčová slova pro vyhledávání a následně byly vybrány tyto studie, práce, články a knihy.

Vybraný materiál byl vyřazován na základě stanovených kritérií. Vyřazeno bylo tedy to, co nesouviselo s profesí porodní asistence, kde byl popisován vývoj v jiné zemi než České republice a Velké Británii, týkal se jiného časového období než 20. století a byl vydán v jiném časovém období než mezi lety 1998-2020.

Studie a články, které byly vyhledány na základě výše zmíněných slov, byly kriticky přečteny a zhodnoceny. Vybrané studie, články a knihy jsou detailně popsány v kapitole 7, kde jsou prezentovány v tabulce a následně více do detailu popsány v kapitole 7.1 a 7.2. Použity byly články, disertační práce, studie a knihy, které se zabývají vývojem profese porodní asistence v průběhu 20. století a byly vydány v určených databázích mezi lety 1998–2020. Celkem v praktické části bylo použito 14 zdrojů, z toho 8 v anglickém a 6 v českém jazyce. Nevybrané studie, disertační práce, knihy a články, které nebyly zařazeny z důvodu nesplnění podmínek jsou v příloze této práce.

Většina použitých zdrojů se věnovala historii, která ovlivnila vývoj ve 20. století a vývoji porodní asistence ve vybraných zemích v daném časovém období. Na základě shrnutí studovaných textů bylo možno vyhledat podobnosti i rozdíly ve vývoji porodní asistence ve vybraných zemích ve stejném časovém období, které jsou popsány v diskuzi.

9 DISKUZE

Hlavním cílem práce bylo prozkoumat vývoj profese porodní asistence v České republice a Velké Británii. Vývoj v obou zemích ovlivnila celá řada historických změn. I přestože v první polovině 20. století nebyly tyto změny, tak rozdílné tak vývoj byl ovlivněn výrazně. V České republice i ve Velké Británii již na počátku století probíhaly změny zákona. V obou zemích zakládaly porodní asistentky profesní organizace a také v této době zde fungovalo spousta podpůrných organizací. Počátkem století ve Velké Británii také probíhala snaha o zlepšení postavení a vzdělávání s čímž se současně pojila snaha bojovat proti nelegální činnosti nevyškolených porodních asistentek.

Ve Velké Británii došlo ke změně zákona hned v roce 1902, jehož jednou ze změn byla regulace kvalifikace porodní asistentky. Podle zákona musely být porodní asistentky řádně vyškolené a registrované v Centrální radě porodních asistentek (Gail, 2016). I přes to, se však země potýkala s nelegální činností porodních asistentek, které nebyly dostatečně vzdělané, ale měly praktické zkušenosti. Pro některé ženy to byla v té době jediná dostupná pomoc, protože na kvalifikovanou porodní asistentku nebo lékaře neměly peníze. Dalším důvodem bývalo, že dostatek kvalifikovaných porodních asistentek nebylo ve všech částech Británie dostatek. (Reid, 2012).

Stejně jako ve Velké Británii, tak i v tehdejší Československu porodní asistentky usilovaly o zlepšení vzdělávání a sociálního statusu. Existovalo zde velké množství profesních spolků, které se v roce 1911 spojily a vytvořily Zemskou jednotu porodních babiček (Vránová, 2007). Společně začaly usilovat o vyšší platy, nárok na dovolenou a systematické rozmístění, aby se péče dostalo i ženám v méně osídlených oblastech (Lenderová, 2019). Začaly také vydávat svůj časopis, ze kterého se dnes například dozvídáme, že ženám nepomáhaly pouze se zdravotní péčí, ale také v sociální a materiální oblasti, kdy například chudým ženám sháněly oblečení pro jejich novorozené děti (Věstník, 1919).

Se změnami zákona se také začala řešit otázka dostupnosti prenatální péče všem ženám. Ta ve Velké Británii fungovala již od roku 1929, kdy ženy byly vyšetřeny v 16., 24., a 28. týdnu těhotenství, dále do 36. týdne těhotenství jednou za dva týdny a poté jednou týdně do porodu (Caldá, 2020). V Československu začaly ženy docházet na těhotenské prohlídky až v 50. letech (Petešová, 2013). Na prohlídky docházely i ženy z vesnice, které poté rodily doma s porodní asistentkou. Tyto porodní asistentky musely s lékařem konzultovat postup péče a aktuální stav těhotné ženy (Petešová, 2013).

Rozdílný vývoj přišel především v druhé polovině 20. století. I přestože ještě po druhé světové válce se v Československu odehrávalo pouze 20 % porodů v porodnici (Doubek, 2013), nástup komunistů k moci a Socialistická éra změnila v Československu pohlížení na porod, tak na celé mateřství. Došlo k systematizaci zdravotní péče, porody se přesunuly do porodnic a začaly patřit do rukou pouze lékařům (Štembera, 2004). Z porodních asistentek se staly ženské sestry, nejen dle názvu, ale také změnou kompetencí a ztrátou své autonomie (Vacková, 2013). I přestože dle zákona mohly vést fyziologické porody v praxi to, tak nebylo. Mezi jejich novou kompetenci patřilo pracovat na gynekologickém oddělení a pečovat o gynekologicky nemocné ženy, což se uchovalo dodnes (Štomerová, 2000).

Komunisti v Československu také zrušili Ústřední jednotu porodních asistentek již v roce 1948 a byla nahrazena Revolučním odborovým hnutím (Vránová, 2007, s. 204). Změnou prošlo také vzdělávání, kdy se obor stal součástí dvouletého navazujícího studia (Vránová, 2007 s. 89).

Ve Velké Británii i přes to, že v 60. letech došlo k poklesu nových uchazeček, čemuž předcházela různá politická doporučení, která se týkala například místa porodu (Jinks, Jones, Kirton, 2014) se už začaly vést debaty o změně péče a vznikaly tak základy pro víceúrovňový systém porodů, který nebyl omezen pouze na porodnice a lékařskou péči (RCM, 2021). Mnoho žen ovšem vědělo, že v domácím prostředí by jim nebyly nabídnuty léky proti bolesti, tak se to pro ně stalo jedním z důvodů při rozhodování mezi domácím nebo nemocničním porodem. V rozhodování, ale nehrálo roli jen místo porodu, ale také celková péče již od I. doby porodní, která se v druhé polovině 20. století zlepšovala a bylo doporučováno, aby každý porod byl posuzován individuálně (McIntosh, 2013).

Porody, jak v nemocnici, tak v domácím prostředí mají pozitivní i negativní stránky. Vždy platí, že porodní asistentky jsou odpovědné za poskytování péče těhotným ženám při fyziologických a nekomplikovaných porodech. V případě komplikací jsou povinné informovat lékaře (RCM, 2021). Dle výzkumů, které popisuje ve svém článku Finigan a Chadderton (2015), však britské ženy nepovažují domácí porod za rizikový a upřednostňují rodinné prostředí.

V České republice se toho příliš nezměnilo ani po revoluci v roce 1989. K další výraznější změně poté došlo až se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 a s přijetím mezinárodní legislativy. Postupně zde docházelo ke změnám odpovídajícím evropským standardům. Stále však, oproti jiným západoevropským zemím v tomto směru patříme mezi konzervativnější národ, který preferuje nemocniční lékařsky vedené porody a k dalším změnám u nás dochází velmi pomalu.

Systém ve Velké Británii porodnictví se k dnešní podobě postupně měnil od 90. let 20. století. Na základě vytvořených studií se do popředí dostávaly domácí porody, které jsou méně finančně náročné, pod vedením porodní asistentky jsou bezpečné a spoustě ženám více komfortní. Na počátku 21. století tehdejší vláda vydala stanovisko, která se přiklání k tomu, aby si ženy samy vybraly místo k porodu, pokud vše probíhá fyziologicky (Sovová, 2021).

Porodnický systém ve Velké Británii však kromě klasických porodnic a porodů v domácím prostředí nabízí ještě třetí možnost volby, a sice tzv. porodní centra, která jsou v nemocnicích nebo samostatně stojící, ale na porodu se podílí pouze porodní asistentky a lékaře volají jen v případě komplikací (Štomerová, 2000).

I přestože se dnes řídí péče jednotnou legislativou Evropské unie jsou rozdíly v péči a kompetencích porodních asistentek mezi Českou republikou a Velkou Británií. V České republice chybí jednotná zákonem stanovená organizace, která by stejně jako ve Velké Británii byla rovnocenným partnerem parlamentu, se kterým by byly konzultovány všechny změny týkající se porodní asistence. Zde je prostor pro další průzkum, kdy je možné tuto práci využít jako podklad pro další zkoumání, kde je možné sledovat vývoj ve 21. století a jak ho ovlivnily změny v průběhu 20. století.

10 ZÁVĚR

Dnes je porodní asistentka vzdělaný nelékařský zdravotnický pracovník, pracuje samostatně v rámci svých kompetencí, úzce spolupracuje s lékařem a je nenahraditelnou součástí celého zdravotnického týmu v péči o ženu a novorozence během těhotenství, porodu a šestinedělí. Celá tato práce je zaměřena na historii vývoje profese porodní asistence.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozdělena na kapitoly, kdy se první zabývá Českou republikou a druhá Velkou Británií. V každé z nich je postupně popsán vývoj profese společně s jejími změnami. Obě kapitoly jsou psány chronologicky a rozděleny na podkapitoly. Samostatná kapitola je věnována profesním organizacím, které vznikaly jak ve světě, tak v České republice a Velké Británii a často byly nápomocné při změnách, ke kterým docházelo. Poslední kapitola této části se věnuje shrnutí všech zjištěných poznatků jak v České republice, tak ve Velké Británii. Praktickou část tvoří teoretický úvod k vytvoření literární rešerše, určení a popis PICO otázky, metodiky práce společně s celým postupem vyhledávání a následně je vytvořen literární přehled z elektronických databází, který se zabývá vývojem v obou zemích.

Hlavním cílem práce bylo popsat vývoj profese porodní asistence v průběhu 20. století v České republice a Velké Británii, zaměřit se na změny, ke kterým docházelo a vytvořit přehled získaných poznatků a okolností které konkrétní změny ovlivnily. V celé práci jsou také sledovány změny legislativy, zakládání porodnických škol, změny názvu oboru společně se změnami kompetencí porodních asistentek. Zároveň je zaměřena na vývoj zakládání profesních organizací s čímž se pojí snaha o zachování a následné navrácení autonomie porodních asistentek. Celý vývoj byl v obou zemích ovlivněn okolními vlivy.

Změny v obou zemích ovlivnily obě světové války, ve Velké Británii časté politické změny názoru týkající se místa i osoby u porodu a v České republice vznik Československa, nástup komunistů k moci s následnou revolucí a vznikem samostatné České republiky. Ze zjištěných informací plyne, že i přestože se stále legislativa ve Velké Británii opírá o vyhlášky Evropské unie a základ péče by měl být v obou zemích stejný, tak tomu tak není. Odlišně funguje například systém prenatální péče, kdy ženy, které mají fyziologické těhotenství navštěvují pouze porodní asistentky. Vývoj v České republice se snaží přibližovat standardům západoevropským zemím, ale je stále ovlivněn socialistickým režimem, i přes to, že zde skončil před více než třiceti lety a ke změnám zde dochází pomalu.

Tato práce může sloužit jako podklad pro povědomí, jak v průběhu 20. století vypadala profese porodní asistence, jak se v průběhu let měnila a jaké vlivy vývoj ovlivnily, jak v České republice, tak ve Velké Británii.

11 POUŽITÁ LITERATURA

ALLEN Cathling Daisy. *Midwifery in the NHS*. 2018. Dostupné z: <https://medium.com/midwifery-around-the-world/midwifery-in-the-nhs-44eddb25bae7>.

ARCHALOUSOVÁ, Alexandra. *Historické souvislosti ve vzdělávání porodních asistentek*. In: Cesta k profesionálnímu ošetrovatelství. 2007, s. 138-142. Dostupné z: <http://www.slu.cz/fvp/cz/uo/konference-a-sympozia/archiv/sbornik-2007>.

AVEYARD, Helen. *Doing a literature review in health and social care: a practical guide*. 2nd ed. Maidenhead: Open University Press, 2010. ISBN 978-0-335-23885-9.

BOSTLOVÁ, Monika. Antiseptice v průběhu věků. *Zdravotnictví a medicína*. [online]. 2010. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/antiseptice-v-prubehu-veku-455700>.

CALDA, Pavel. *Století změn v porodnictví*. 2020. Dostupné z: <https://www.actualgyn.com/clanek/2020/248>.

CAMERON J, TAYLOR J, GREENE A. *Representations of rituals and care in perinatal death in British midwifery textbooks 1937-2004*. 2008. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17241719/>.

ČEPICKÝ, Pavel a Zuzana ČEPICKÁ LÍBALOVÁ. *Historie vedení porodu*. Moderní babictví. 2007, (14), 3-14. ISSN 1214-5572. Dostupné z: <http://www.levret.cz/asistentky/moderni-babictvi>.

DOLEŽAL, Antonín. *Od babictví k porodnictví*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0277-6.

DOUBEK, Zdeněk. *Historie královéhradeckých špitálů, nemocnic a všeho, co se lékařství dotýká*. Scan. 2012, 22(4), 24-25. ISSN 1211-295X. Dostupné z: <http://www.fnhk.cz/o-fakulni-nemocnici/casopis-scan>.

FIALA, Luděk. *Významné porodní báby*. Zdravotnické noviny. 2011, 60(10), 34-35. ISSN 0044-1996. Dostupné z: <http://www.zdn.cz/news/check-sub?id=459863>.

FINK, Arlene. *Conducting research literature reviews: from the internet to paper*. 4th ed. Los Angeles: Sage, 2014. ISBN 9781452259499.

GAIL, T. B. *History of midwifery in Western World*. 2016. Dostupné z: <http://memoriesofnursing.uk/wp-content/uploads/History-of-midwifery-BGT.pdf>.

GOLDEN, S.H. BASS, E.B. Validity of meta-analysis in diabetes: *meta-analysis is an indispensable tool in evidence synthesis*. 2013. Dostupné z: <https://care.diabetesjournals.org/content/36/10/3368.long>.

HÁJEK, Zdeněk, Evžen ČECH a Karel MARŠÁL. *Porodnictví*. 3., zcela přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4529-9.

HANULÍK, Vladan. V péči chladného muže: institucionalizace porodnické péče v první polovině 20. století. *Dějiny a současnost: kulturně historická revue*. Praha: Lidové noviny, 2017, 39(10), 20-23. ISSN 0418-5129.

HICKS, C, SPRUGERTON, P. a BARWELL, F. *Changing Childbirth: a pilot project*. 2003. č. 42, s. 617-628. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1046/j.1365-2648.2003.02665.x?sid=nlm%3Apubmed>.

JADRNÁ MATĚJKOVÁ, Hana. *"Neznalé" báby a "vzdělání" lékaři?: konstrukce (ideální) porodní báby a strategie vytváření autority ve spisech autorek a autorů raně novověkých porodnických příruček z německojazyčných oblastí*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-506-2.

JESSON, Jill K., Lydia MATHESON a Fiona M. LACEY. *Doing Your Literature Review: Traditional and Systematic Techniques*. SAGE, 2011. ISBN 9781848601536.

JINKS, Annete, RICHARDSON, Kathleen, JONES, Chris, KIRTON, Jennifer. *Issues concerning recruitment, retention and attrition of student nurses in the 1950/60 s: a comparative study*. Nurse Educ Pract. 2014. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25107598/>.

KITZINGER, Sheila. *Childbirth and midwives. Sisterhood and after*, 2012. Dostupné z: [doležalovhttp://www.bl.uk/learning/histcitizen/sisterhood/clips/bodies-minds-and-spirits/health-and-reproduction/143249.html](http://www.bl.uk/learning/histcitizen/sisterhood/clips/bodies-minds-and-spirits/health-and-reproduction/143249.html).

KÖNIGSMARKOVÁ, Ivana a Jana DOLEŽALOVÁ. *Hovory s porodní bábou: rozhovor Jany Doležalové s registrovanou porodní asistentkou Ivanou Königsmarkovou*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1796-7.

LANGDRIGE, Darren. *Phenomenological Psychology: Theory, Research and Method*. Pearson higher Education. 2007. ISBN 9780131965232.

LENDEROVÁ, Milena. *Ženy s kufříkem a nadějí: porodní báby a asistentky v českých zemích od poloviny 19. do poloviny 20. století*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4475-2.

MCINTOSH, Tania. *A Social History of Maternity and Childbirth: Key Themes in Maternity Care*. Routledge, 2012. ISBN 978-0415561624.

MCINTOSH, Tania. *Attrition from midwifery programmes at a midwifery school in the English midlands 1939-1973: A historical study*. Nurse Educ Today. 2016. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27429407/>.

MCINTOSH, Tania. Pushed into it? *Porody doma nebo v nemocnici?* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.historytoday.com/pushed-it>.

MCINTOSH, Tania. *The concept of early labour in the experience of maternity in twentieth century Britain. Midwifery*. 2013. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22944102/>.

Melnyk BM, Fineout-Overholt E, Stillwell SB, Williamson KM. *Evidence-based practice: step by step: the seven steps of evidence-based practice*. Am J Nurs. 2010;110(1):51-53.

MIDWIFERY IN THE UK: *From Florence Nightingale to Call the Midwife*. Anglotopia.net [online]. 2018. Dostupné z: <https://anglotopia.net/british-entertainment/brit-tv/midwifery-uk-florence-nightingale-call-midwife/>.

National Library of Medicine. *PubMed*. [online]. Pubmed® [cit. 2021-10-26]. Dostupné z: www.ncbi.nlm.nih.gov.

PETEŠOVÁ, Veronika. *Medikalizace porodů a její vliv na životy žen 50. - 60. let v českém kontextu*. Plzeň, 2013. diplomová práce (Mgr.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta filozofická.

PULTAROVÁ, Jana. *Střípky z historie babictví*. Florence. 2017, 13(7-8), 32-33. ISSN 1801464X. Dostupné z: <http://www.florence.cz/>.

RCM. Who we are. *A professional organisation and trade union dedicated to serving the whole midwifery team* [online]. Dostupné z: <https://www.rcm.org.uk/about-us/who-we-are>.

REID, Alice. *Birth Attendants and Midwifery Practice in Early Twentieth-century Derbyshire*. Social History of Medicine, roč. 25, č. 2, 2012, s. 380–399. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/shm/hkr138>.

REID, Alice. *Mrs Killer and Dr Crook: birth attendants and birth outcomes in early twentieth-century Derbyshire*. Med Hist. 2012. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23112383/>.

SCOTT, Cherill. *Specialist practice: advancing the profession?* J Adv Nurs. 1998. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9756223/>.

SCHMINKEY, Donna, KEELING, Arlene. *Frontier nurse-midwives and antepartum emergencies, 1925 to 1939.* J Midwifery Womens Health. 2015. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25597522/>.

SOVOVÁ, Petra. *Jak se rodí ve Velké Británii – Hnutí za aktivní mateřství, z.s.* [online]. Copyright © Hnutí za aktivní mateřství [2021-6-26]. Dostupné z: <https://www.iham.cz/nabizime/informace/jak-se-rodí-v-zahranici/jak-se-rodí-ve-velke-britanii/>.

Stillwell, SB, Fineout-Overholt E, Melnyk BM, Williamson KM. *Evidence-based practice, step by step.* Asking the clinical question: a key step in evidence-based practice. Am J Nurs. 2010;110(3):58-61.

STOKLASOVÁ, Hana, ed. *Porodní bába? Asistentka?: porodní deníky z let 1898-1954.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2018. ISBN 978-80-7560-196-4.

System Medvik – NLK. *Národní lékařská knihovna* [online]. Copyright ©2021 [cit. 2021-10-26]. Dostupné z: <https://nlk.cz/pro-knihovny/medvik/>.

ŠTEMBERA, Zdeněk. *Historie české perinatologie.* Praha: Maxdorf, 2004. ISBN 80-7345-021-6.

ŠTROMEROVÁ, Zuzana. Role porodní asistentky. *Porodní dům U čápa-předporodní kurzy.* [online]. Copyright © 2000 [cit. 2021-4-12]. Dostupné z: <https://www.pdcap.cz/Texty/PA/RolePA.html>.

The International Confederation of Midwives (ICM). [online]. Copyright ©2021 International Confederation of Midwives. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.internationalmidwives.org/about-us/international-confederation-of-midwives/>.

UKCC, United Kingdom Central Council for Nursing, Midwifery and Health visiting 1997. This is the UKCC. London: UKCC. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.nmc.org.uk/>.

VACKOVÁ, Jana. Vzdělávání porodních asistentek dříve a dnes. *Sestra* [online]. 2013. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/vzdelavani-porodnich-asistentek-drive-a-dnes-470793>.

VAN TEIJLINGEN, Edwin R., ed. *Midwifery and the medicalization of childbirth: comparative perspectives*. New York: Nova Science, 2004. ISBN 1-59454-031-4.

VRÁNOVÁ, Věra. *Historie babictví a současnost porodní asistence*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1764-6.

WELGE, Eva a MORAVCOVÁ, Markéta. Vývoj a regulace porodních asistentek. *Logos polytechnikos*. Roč. 11, č. 1, 2020, s. 13-24.

WHO, World Health Organization. *WHO / World Health Organization* [online]. Copyright © [cit. 2021-06-18]. Dostupné z: <https://www.who.int/>.

WIESNER, Antonín. Vývoj stavu porodních asistentek v Československu. *Věstník věnovaný zájmům porodních asistentek*, roč. 11, č. 9, 1923, s. 8.

12 PŘÍLOHY

Příloha 1

- Global, Regional, and National Cancer Incidence, Mortality, Years of Life Lost, Years Lived With Disability, and Disability-Adjusted Life-Years for 29 Cancer Groups, 1990 to 2016: A Systematic Analysis for the Global Burden of Disease Study.
1
Cite
16
- Psychosocial aspects and contributions of behavioural science to medication-taking for adults with type 2 diabetes.
4
- The role and accountability of senior health **care** support workers in intensive **care** units.
9

Příloha 2

- Midwife and Public Health Nurse Tatsuyo Amari and a State-Endorsed Birth Control Campaign in 1950s Japan.
16